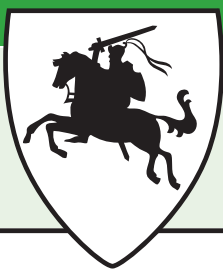

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Ilgametis TSRS krepšinio rinktinės kapitonas, olimpinis čempionas Modestas Paulauskas:

Niekada nesakykite, kad pralaimėsite

Tituluočiausias Lietuvos krepšininkas Modestas Paulauskas labai dažnai prisimindavo tris sekundes, nulėmusias nugalėtojus 1972 m. Miuncheno olimpiinių žaidynių finale. Dabar istorinį momentą primena ir rekordus gerinantis filmas „Trys sekundės“. Pokalbyje su M.Paulausku pabandėme atskirti, kiek filme yra realybės atspindžių, ir kiek - fantazijos. Pasak olimpinio čempiono, fantazijos yra nemažai. Nepaisant to, M.Paulauskas yra įsitikinęs, kad jaunimui būtų naudinga susipažinti su šia istorija. Ji primena, kad niekada negalima nuleisti rankų.

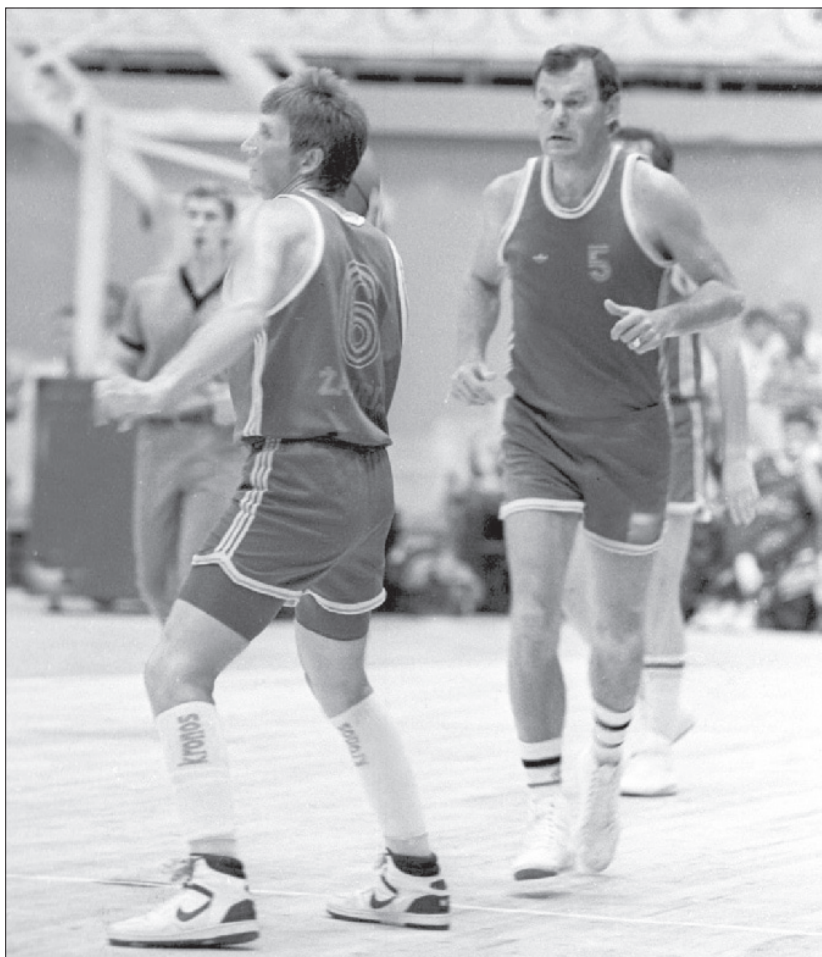
R Arūnas ABROMAITIS
„Respublikos“ žurnalistas

Olimpine istorija pagrįstas filmas Rusijoje sulaukė milžiniško susidomėjimo. Dar sausį jis pagal surinktas pajamas pakilo į antrąją vietą tarp visų laikų pelningiausių kino juostų. Aukščiau yra tik „Isikūnijimas“, bet „Trys sekundės“ (originalus pavadinimas - „Dviženije vverch“) startavo net geriau už jį. Prognozuojama, kad ir „Isikūnijimas“ bus aplenktas.

Filmo sėkmė nestebina, nes Miuncheno istorija buvo nuostabi pati savaime, jai nereikia daug pagrazinimų. „Visus 45 metus prisimindavau tą finalą. Manau, kad tas paskutines 3 sek. prisimena visi žaidėjai, kurie ten buvo“, - sakė M.Paulauskas.

- Norisi atskirti, kas filme buvo meninė išmonė, o kas atitiko realybę. Pavyzdžiui, filme rodoma, kad niekas netikėjo galimybe olimpinėse žaidynėse įveikti amerikiečius ir komanda tuo patikėjo tik trenerio dėka. Ar tikėjimą iš tiesų įkvėpė būtent treneris Vladimiras Kondrašinas?

- Mes amerikiečius įveikdavome pasaulio čempionatuose, draugiškuose turnyruose. Patirties turėjome. Dar 1968 m., kai rinktinei vadovavo Aleksandras Gomelskis, visas pasirengimas buvo skirtas būtent tam. Ruošėmės įveikti amerikiečius jau Meksiko olimpia-

► Modestas Paulauskas su Kauno „Žalgirio“ marškinėliais

doje, tačiau pakišo koją tai, kad pusfinalyje pralaimėjome Jugoslavijai. Uždavins visada buvo ne tik patekti į finalą, bet ir užimti aukščiausią vietą. Ir Miuncheno olimpinėse žaidynėse tam ruošėmės. Finalo rungtynėse viena iš V.Kondrašino gudrybių buvo ta, kad jis į startinį penketą išleido du gruzinus, kurie prieš tai nežaidė nė vienoje rungtynėse. Jis įjungė du krepšininkus, kad žaidimas būtų panašesnis į amerikiečių. V. Kondrašinas norėjo žaisti amerikonišką krepšinį, kad patys amerikiečiai, su tuo susidūrę, nesusitvarkytų.

- Filme jūsų herojaus charakteris ypač kietas, M.Paulauskas jame yra labai impulsyvus. Ar žiūrėdami į personažą matėte save?

- Taip, mačiau. Noriu pagirti aktorių Žilviną Tratą. Po filmo jam dėkojau ir sveikinau su puikiu išpildymu. Žinoma, tai yra meninis filmas, galbūt prodiuseriai kai kur

stengiasi charakterį parodyti dar kietesnį nei buvo iš tiesų. Tai yra improvizacija.

- Išties nuolat akcentuodavote, kad esate iš Lietuvos, kad tai nėra Rusija?

► Visus 45 metus prisimindavau tą finalą

- Šito nebuvo, mes visi buvome TSRS rinktinės nariai. Net minčių nebuvo stengtis išreikšti labai griežtą nuomonę. Aš jaučiausi Lietuvos pilietis. TSRS komandoje mes dirbome savo darbą, ir aš asmeniškai dirbau savo darbą, nors širdyje buvau lietuvis. Jausdavau malonumą, kai, pavyzdžiui, Brazilijoje, visur būdavo parašyta, kad Modestas Paulauskas yra iš Lietuvos. Visi tai puikiai žinojo. Dėl to nebūdavo susikirtimų su kitais komandos nariais, tai - tik meninio filmo improvizacija.

FAKTAI

► Miuncheno olimpiinių žaidynių krepšinio turnyro finalas įvyko 1972 m. rugsėjo 9 d. TSRS rinktinė finale pranoko JAV komandą rezultatu 51:50. Iki tol amerikiečiai nė vienoje olimpinėse žaidynėse nebuvo pralaimėję nė vieno mačo.

► Lemiamai atakai TSRS krepšininkai turėjo 3 sek. Po Ivano Jedeškos perdavimo per visą aikštelę pergalingą metimą pataikė Aleksandras Belovas.

► Modestas Paulauskas buvo TSRS rinktinės kapitonas. Finale jis pelnė 3 tšk., bet per visą olimpinį turnyrą buvo vienas svarbiausių komandos žaidėjų. M.Paulausko taškų vidurkis buvo 11,1.

Eltos archyvo nuotr.

- Viena ryškesnių siužeto linijų filme yra ta, kad jūs sulaukiate pasiūlymo emigruoti ir ketinate tai padaryti. Ši linija irgi yra visiška improvizacija?

- Tai, kas buvo parodyta filme, kad manęs jau laukia mašina ir aš jau važiuoju ta mašina, yra scenarijaus išmonė.

- Tačiau su užsienio lietuviams kelionėse susitikdavote?

- Taip, bet tai būdavo tik susitikimai. Iš pradžių nuvažiavus į Ameriką manęs net neišleisdavo apsilankyti pas lietuvius. Pasakui jau išleisdavo, kai būdavo laisva diena, kad galėčiau pabendrauti su lietuviais. Jokių problemų dėl to nebuvo. Tačiau sėsti į mašiną ir išvažiuoti jie tikrai nesiūlydavo.

- Prisiminkite ne filmą, o pačias rungtynes. Sprendžiant pagal statistiką, asmeniškai jums tai nebuvo pačios sėkmingiausios rungtynės?

- Iš tiesų nebuvo. Teisinu tai tuo, kad išvakarėse pusfinalio rungtynėse su Kuba buvau rezultatyviausias žaidėjas, o finale stauga nepatekau į starto penketą. Manau, krepšininkai, buvę tokioje situacijoje, viską supranta. Pirmąsias 20 min. prasėdėjau ant suolo, psichologiškai perdegiau ir antrajame kėlinyje nesugebėjau įjungti aukščiausios pavaros. Nebebuvo užtikrintumo, tikrojo mano žaidimo. Stengiausi nepakenkti, darydamas netinkamus žingsnius. Dariau tai, kas, jaučiau, tuo momentu yra reikalinga. Tačiau per antrąją rungtynių pusę ant suolo buvau prisėdęs tik labai trumpam.

- Po rungtynių amerikiečiai pareiškė protestą. Kaip prabėgo tos kelios valandos sprendimo belaukiant?

- Sėdėjome rūbinėje ne tai, kad nusiminė, bet pavargę. Buvo laukimo nežinomybė. Buvo minčių, kad kitą dieną galbūt teks peržaisti rungtynes. Sužinojome, kad FIBA prezidentas Viljamas Džonsas (William Jones) nutarė sušaukti kelių asmenų grupę, ji kelias valandas peržiūrino jo tas kelias sekundes. Kai mums pasakė, kad sprendimas priimtas ir esame olimpiniai čempionai, palengva grįžome į olimpinį kaimelį, jau paryčiais. Tą naktį nemiegojome, ne miegas buvo galvoje.

- Kaip vertinate visą filmą. Jis - tik pramoga, ar kartu tai ir istorija, iš kurios dabar galėtų pasimokyti jaunimas, nematęs Miuncheno rungtynių?

- Manau, kad tai puiki istorija. Gaila, kad girdžiu sakant, jog į filmą eina daugiau vyresnės kartos žmonės. Gal nuomonė pasikeis, juolab kad filmo reitingai tokie aukšti, jis yra giriamas, ir ne be reikalo. Jaunimui būtų naudinga susipažinti su šia istorija. Viena iš pamokų - niekada nenuleisti rankų. Nei einant į rungtynes, nei joms vykstant, net jei atsilieki, niekada negalima sakyti, kad mes nelaimėsime. Visada reikia kovoti iki galo. Galų gale, jei ir pralaimėsi, galėsi pridėti ranką prie širdies ir pasakyti: aš padariau viską, ką galėjau. Tada viskas yra tvarkoje.

► „Trijų sekundžių“ drama amerikiečių akimis

Olimpinis 1972 m. finalas sulaukė didelio atgarsio ir anapus Atlanto. Ieškodami netikėto pralaimėjimo priežasčių, amerikiečiai kaltino savo trenerį ir net Tarptautinės krepšinio federacijos (FIBA) prezidentą.

Meninio filmo apie Miuncheno finalą amerikiečiai nesukūrė, tačiau yra dokumentinė medžiaga, krepšininkų liudijimai. Nesunku suprasti, kodėl pralaimėjimas sukėlė šoką. Iki lemtingų trijų sekundžių JAV rink-

tinė laimėjo septynerias olimpines žaidynes iš eilės, nesėkmė nutraukė 63 pergalių seriją. „Atėjo supratimas, kad pasaulis mus pasivijo“, - Miuncheno įvykius apibūdino sporto žurnalistas Timas Leidenas (Tim Layden).

Pralaimėjimo priežasčių rasta daug. JAV mėgėjų krepšinyje būta daug nesutarimų ir neva dėl kompromiso siekimo rinktinę treniravo Henris Aiba (Henry Iba), nors buvo tinkamesnių kandidatų. Žaisti rinktinėje atsisakė geriausias studentų lygos krepšininkas Bilas Voltonas

(Bill Walton). Jį pakeisti turėjęs Svernas Nateris neatlaikė H.Aibos mušturo. Krepšininkai buvo nepatenkinti, nes pasirengimas vyko karinėje bazėje, ir drausmė buvo kariška.

Pusfinalyje amerikiečiai sutriuškino italus, tačiau finale laukė komanda, ilgai laukusi progos juos įveikti. Dokumentiniame filme akcentuojama, kad TSRS krepšininkai, kuriuos amerikiečiai vieningai vadina rusais, iš tiesų buvo profesionalai, nors teoriškai - tik mėgėjai. Finale varžovai primetė JAV rinktinei savo žaidimą. Krepšininkai dėl to kaltino

H.Aibos konservatyvumą. „Žaidėme jų krepšinį, lėtą krepšinį“, - sakė gynėjas Tomas Hendersonas.

Žinoma, daugiausiai nepasitenkinimo sukėlė legendinės trys sekundės. TSRS rinktinė kamuolį išmetinėjo tris kartus. Po pirmojo paaikėjo, kad treneris Vladimiras Kondrašinas esą prašė minutės pertraukėlės, bet ji nebuvo skirta. Teko žaisti iš naujo. Tada paaikėjo, kad per anksti paleistas atakos laikrodis. „Stovėjome išsižioję. Tiesiog negalėjome patikėti, kad varžovams duoda vieną šansą po kito“, - pri-

siminė puolėjas Maikas Bentomas (Mike Bantom).

Krepšininkai svarstė galimybę demonstratyviai palikti aikštelę, bet treneris H.Aiba nesutiko. Trečias šansas buvo lemtingas. T.Hendersonui įtarimą sukėlė ir pergalingas Aleksandro Belovo metimas. Prieš jį aukštaūgis neva alkūnėmis stūmė varžovus. Tačiau tas pats T.Hendersonas pripažino, kad JAV rinktinė savo žaidimu nenusipelnė pergalės. Kaip bebūtų, amerikiečiai neatėjo atsiimti sidabro medalių, jie taip ir nebuvo įteikti.

Kodėl siūlytos Lietuvai pragaištingos idėjos?

Praėjusią savaitę, pradėdami „Didžiąją idėjų ir pokyčių konferenciją“, aukščiausi šalies vadovai paskelbė tris idėjas Lietuvai. Iš net 1500 idėjų išrinktos trys - dvigubos pilietybės įteisinimas, mokytojas - prestižinė profesija iki 2025 m. ir pagalba jaunoms šeimoms įsigyjant būstus bei biurokratijos mažinimas skaitmenizuojant valstybės paslaugas. Tačiau tarpiniai rezultatai rodė, kad daugiausia balsų surinko kitokios, net pragaištingos tautai idėjos.

Apie tai prie ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINI-MO JUDĖJIMO apskritojo stalo diskutavo Nepriklausomybės Akto signataras Algimantas NORVILAS, Vilniaus universiteto profesorius Vytautas DAUJOTIS, dailininkas, Dailės instituto profesorius Gedrius KAZIMIERĖNAS, filosofas Vytautas RUBAVIČIUS. Diskusijų vedė žalgirietis Gediminas JAKA-VONIS.

G.JAKAVONIS: Artėja Lie-tuvos šimtmetis, kurio visi tik-rai laukiame su viltimi. Orga-nizuojama daug įvairių projek-tų, vienas jų - „Idėja Lietuvai“, kuriam visi galėjo siūlyti savo idėjas. Viskas būtų gerai, jeigu nebūtų liūdna, kai gruodžio 15 d. buvo paskelbtas idėjų 30-ukas. Po to buvo balsavimai renkant dešimtuką. Galutinis rezultatas - įteisinti kanapių naudojimą rekreacijai. Dar man užkliuvo siūlymai įteisin-ti tos pačios lyties santuokas bei keisti Lietuvos pavadinimą į „Lituania“ be h raidės, įteisin-ti dvigubą pilietybę ir t.t. Atvi-rai pasakius, tai mane lengvai šokiravo. Kuo mes galėtume pasidžiaugti šiandien, praėjus 28-iems metams po Nepriklau-somybės atkūrimo? Pasirodo,

Algimantas NORVILAS
Nepriklausomybės Akto signataras

► Mes vėl susiduriame su problema asmenybių, kurios mums turėtų nurodyti kelią

mes neturime kitų problemų, pavyzdžiui, susijusių su migra-cija, su tautos išlikimu. Dabar-tinė valdanti dauguma kovojo prieš alkoholį, o čia, pasirodo, Lietuvai kanapių labiausiai rei-kia. Gerbiamas Algimantai, kas čia Lietuvoje vyksta?

A.NORVILAS: Manau, tai tik-rai neadekvacijos idėjos šiai daliai. Aš dar pajaukausiu, kad galima įrašyti kiekvienam lietuviui po elektromobilį. Kas gi ginčytųsi, vi-si būtų patenkinti. Bet esmė kita. Gal mums ir lengviau buvo mūsų jaunystės metais, nes tikrai buvo didelis tikslas atgauti valstybingu-mą. Tik gal mes kitaip mąstėm, kitaip mintys sukosi. O dabar kalbėjau su tokiais brandžiais žmo-nėmis, trisdešimtmečiais, jie vi-sas tas idėjas taip ir mato. Aš pra-dėdu galvoti, gal aš čia toks senas „grybas“, atsilikęs nuo laikmečio. Bet ar tai tikrai adekvatu tam šim-tui metų? Žinai, sako, gal ir ne. Su-prantu, mes susirenkame keturie-s, penkiese, paskalbame apie tai. Bet tai toks lašelis jūroje. Kitas dalykas - jeigu kalbėtumėm, mūsų prezidentė. Juk tai iš prezi-dentūros turėtų plisti. Bet, kaip matome, prezidentėi labiau rūpėjo Davosas, negu valstybės atkūrimo šimtmetis.

G.JAKAVONIS: Gedimino stulpai, kryžius - tradiciniai tautos simboliai.

VDAUJOTIS: Jie labai aiškiai asocijuojasi su valstybe. Primeną,

G.JAKAVONIS: Sakykime, randu 20-u punktu pažymėtą idėją: „mokytojo prestižinė pro-fesija iki 2025-ųjų metų“. Klau-simas: o 26-tais - jau nepresti-žinė? Mokyti programavimo nuo pradinių klasių gal ir gerai. Finansiskai remti geriausius moksleivius - kodėl ne? Štai 13-as punktas - mokiniams jokių namų darbų. Mano nuomone, kalbant apie švietimą, reikėtų kalbėti apie Lietuvos išlikimą, apie pasididžiavimą savo Tėvy-ne, apie auklėjimą šeimoje. Tie siūlymai kažkaip kitaip turėtų skambėti.

VDAUJOTIS: Buvo iškelta idė-ja depolituoti mokyklą. Čia yra košmaras. Vaikai tiesiog nustumia-mi nuo politinio raštingumo. Vidu-rinis švietimas yra stipriai sužlug-dytas. Istorija, jeigu buvo dėstoma mokyklose kaip neutralus mokslas, neskatina patriotizmo. Kai patikrini normatyvinę bazę, istorija nėra tas mokslas kaip, sakysime, chemija, fizika. Tai yra auklėjimas. Bet isto-rija, peržvelgus vadovėlius, neska-tina didžiutis savo tauta. Paties švietimo tikslas - parengti darbo jė-gą, kuri būtų klusni, stumdoma, o pagrindinis žmogaus tikslas - karje-ra, socialų gyventi. Šie dalykai skie-pijami. Kur dar prasideda ugdymas? Ne tik mokykloje, bet ir šeimoje. Šeima, t.y. vieta, kur auga vaikas, dabar jau nėra vertybė. Šeima gali būti bet kas, kažkokia homoseksu-ali pora bus vadinama šeima.

kad mes turėjome valstybę. Ir mes galime turėti valstybę. Visur, net spaudoje, brukama neužmirštuolė, kad pamirštume savo trispalvę.

G.JAKAVONIS: Kultūra ir yra tautos gyvybės pagrindas, tačiau tarp šių 30 idėjų nebuvo nė vieno punkto apie kultūrą. Tautai kultūra nereikalinga?

G.KAZIMIERĖNAS: Many-čiau, kad j ši sąrašiuką neįmanoma žvelgti rimtai. Tačiau manęs visišk-ai nestebina, kad pirmu punktu yra kanapės. Aš tokią politiką va-dinu „nusifliuksinimo“ politika. Tiems, kas mažiau domisi kultūra ir menu, turiu pasakyti, kad „fluk-sus“, yra toks keistas judėjimas, kur vyksta paradoksalūs dalykai. Šito judėjimo pagrindinis rėmėjas yra mūsų Vyriausybė ir valstybė. Kad mano žodžiai nebūtų tušti, leiskite priminti kontekstą. Galė-sime įvertinti, kodėl pirmu nume-riu atsirado tos kanapės. Prieš ke-vynę, Šeima, Moralė. Keturi stulpai. Jei tie stulpai būtų atstatyti, tai bū-tų galima jau galvoti, kad atstatyta valstybė. Mes neturime neprik-lausomos valstybės. Mes esame tik regionas. Mes labai daug skolingi Europai, nes mums davė milijardus, tačiau mes atiduodame milijoną dar-bingų žmonių. Ir jie ten kuria pro-dukta. Junkeris (Jean-Claude Junc-ker - Europos Komisijos pirmini-ninkas - *red.*) yra pasakęs, kad jis dabar įsivaizduoja Europą kaip koš-marą, nes jam truko taunt Europą. Ir tokia politika tęsiama. Jiems ta mūsų vykdoma vidaus politika, kad mes esame ne politinė, o tiktai ūki-ninkų tauta, - labai gera. Netgi tie simboliai: mums brukama neuž-mirštuolė, kad mes pamirštume Vy-tį, trispalvę. Eurokratams, kaip aš juos vadinu, valstybės dabartinėje Europos Sąjungoje nereikia. Jiems reikia regionų. Neužmirštuolė bru-kama kaip pakaitalas, o Vytis ir tris-palvė aišku, ką simbolizuoja.

Jeigu man reikėtų pasakyti, ko-kios idėjos reikia, tai pasirinkčiau keletą kertinių žodžių: Dievas, Tė-vynė, Šeima, Moralė. Keturi stulpai. Jei tie stulpai būtų atstatyti, tai bū-tų galima jau galvoti, kad atstatyta valstybė. Mes neturime neprik-lausomos valstybės. Mes esame tik regionas. Mes labai daug skolingi Europai, nes mums davė milijardus, tačiau mes atiduodame milijoną dar-bingų žmonių. Ir jie ten kuria pro-dukta. Junkeris (Jean-Claude Junc-ker - Europos Komisijos pirmini-ninkas - *red.*) yra pasakęs, kad jis dabar įsivaizduoja Europą kaip koš-marą, nes jam truko taunt Europą. Ir tokia politika tęsiama. Jiems ta mūsų vykdoma vidaus politika, kad mes esame ne politinė, o tiktai ūki-ninkų tauta, - labai gera. Netgi tie simboliai: mums brukama neuž-mirštuolė, kad mes pamirštume Vy-tį, trispalvę. Eurokratams, kaip aš juos vadinu, valstybės dabartinėje Europos Sąjungoje nereikia. Jiems reikia regionų. Neužmirštuolė bru-kama kaip pakaitalas, o Vytis ir tris-palvė aišku, ką simbolizuoja.

G.JAKAVONIS: Gerbiamas Vytautai, mes esame nedidelė išsivaikščiojanti tauta. O kas ta vienos lyties santuoka? Tai yra gimstamumo mažėjimas. Nega-na to, pasirodo, reikia kanapių, mums siūloma kvaisintis. Ar tai ne Tautos naikinimo idėjos?

V.RUBAVIČIUS: Kad mes esame įėję į savinaikos spiralę, tai labai akivaizdus dalykas. Kokiomis pagrindinėmis dviem idėjomis mai-tinama šiuo metu visuomenė? Val-džia kalba tik apie tai, kad mes nie-

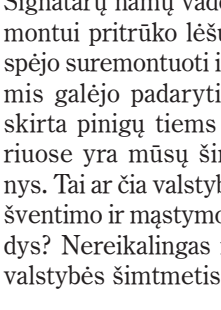
Gedrius KAZIMIERĖNAS
Dailininkas, Dailės instituto profesorius

► Iš esmės dominuoja egoistinis mąstymas, prisidengiant darbo imitavimu vardan valstybės

kad nebuvome tokie saugūs, kaip dabar, ir niekada taip gerai negy-venamo, kaip šiuo metu. Tai ką to-kios idėjos gali sukelti visuomenė-je? Jos sukelia, sakyčiau, sumaištį ir neapykantą. Dabar grįžtame prie mūsų valstybinio gyvenimo lyg-mens. Šiose idėjose nėra valstybi-nio mąstymo. Ir nėra net suvoki-mo, kas yra valstybė, kas yra tauta. Jeigu mes dar esame normalūs ir sveiko proto žmonės, tai tą šimt-metį turime suvokti kaip valstybin-gumą tautos, gavusios tokią dova-ną kaip valstybė. Nes yra daug tau-tų, kurios neturi tos dovanos. Mes turime šimtmetį. Tiktai šimtmetį Europos istorijoje, kada mes, kaip tauta, turime savo Lietuvą. Ir, be-jie, tas šimtmetis yra paženklin-tas kovų, kraujo, okupacijos ir t.t. Aki-vaizdu, kad ta šventė turi vienai-p ar kitaip paskatinti visus, visą vi-suomenę, pamąstyti apie save kaip tautą, turinčią valstybę. Ir tose idė-jose turi vienai-p ar kitaip tas mąs-tymas reikštis.

Grįžkime prie to mūsų mąsty-mo apie šimtmetį valstybinių lygių. Jeigu mes pradėtume galvoti, kas čia turėjo vykti ruošiantis tam šventimui, tai akivaizdu, kad vals-tybės valdžia turėjo sudaryti kaž-kokią programą. Kai mes palygina-me viso pasirošimo šimtmečiui etapą su Latvija ir Estija, tai mato-me, kokie esame skurdžiai apskri-tai. Normalioje valstybėje turėtų vykti apklausa ir rastis sprendimai. Visuomenės iniciatyva galėjo būti pažadinta prieš 5-7 metus. Kodėl dabar atsirado ta apklausa? Ji atsi-randa dėl paprastos priežasties: ka-dangi pati valdžia puikiai suvokia nieko nedariusi, tai dabar ji pasitei-sins visuomenės iniciatyva, žiūrė-ti, kokie mes demokratiški, nes leidžiame visuomenei pasireikšti. Nežinau, kas ten rinko, kas ten skaičiavo ir kokie buvo balai. Ne-buvo tų komisijų, ten žurnalistas prisėdo. Kas kam patinka, ką pa-maigė, tą kažkas pasižiūrėjo. Tai valdžia dabar rodysis, kokia ji yra demokratiška. Vasario 16-osios Aktas nukrito iš dangaus. Beveik nieko nekainuoja Signatarų namuo-se įkurdinti tą kopyltėlę, kurią vi-

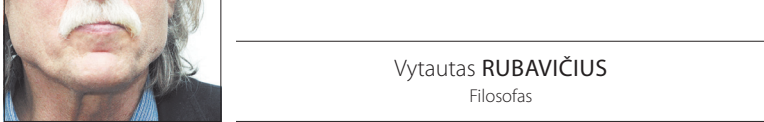
suomenė eis žiūrėti ir tai bus bene didžiausias šventimas. O ką kalba Signatarų namų vadovai? Kaip re-montui pritrūko lėšų, kaip jie ne-spėjo suremontuoti ir tik apgraibo-mis galėjo padaryti, nes nebuvo skirta pinigų tiems namams, ku-riuose yra mūsų šimtmečio šak-nys. Tai ar čia valstybės šimtmečio šventimo ir mąstymo apie jį pavyz-dys? Nereikalingas mūsų valdžiai valstybės šimtmetis.

pasirašyti po kiekvienu jų žodžiu. Susirinkime, sugiedokime himną ir bus šventė kiekvieno širdyje.

G.JAKAVONIS: Dar vilku pakaukime...

A.NORVILAS: Iš tikrųjų, kaip gražu ir jokių pinigų nereikia. Aš vėl grįžtu prie prezidentūros. Tas židinis, kuris iš tikrųjų galėtų būti, kaip vedlys, rodytojas. O ką mes matome? Matome, kad mūsų ekscelencija, kuri jau nebekandi-datuos, susirūpinusi savo perspek-tyviniu keliu. Mes vėl susiduriame su problema asmenybių, kurios

Vytautas RUBAVIČIUS
Filosofas

► Kai mes palyginame viso pasirošimo šimtmečiui etapą su Latvija ir Estija, tai matome, kokie esame skurdžiai

G.JAKAVONIS: Teko skaity-ti Gedimino Navaičio straipsnį, kuriame jis kalba, kad laimi ne tie, kurie renka, o tie, kurie bal-sus skaičiuoja. Tai buvo labai aišku, kai buvo išryškintos gry-nai liberalų nuostatos, kurios, mano subjektyvia nuomone, valstybei, tautai yra pražūtin-gos. Mačiau respublikinėje te-levizijoje reportažą, kodėl rei-kia keisti pavadinimą į „Litua-nia“, be h raidės. Buvo pasaky-ta, tai pritrauks pas mus labai daug investicijų, nes be tos rai-dės visos žinos, kaip skamba Lie-tuvos vardas. Ta viena raidė staigiai pas mus pritrauks in-vesticijas? Sakykime, 9-as punktas - suteikti premijas už investuotojų pritraukimą. Labai gerai, jeigu mes čia pritrauktu-me investuotojus, gaminančius BMW arba lėktuvus. Bet mes pritraukiame „Lidl“, kuris žlug-do smulkų verslą. Mes tuo pik-tinamės, tačiau visa tai vyksta beveik trisdešimt metų. Kodėl?

A.NORVILAS: Gerbiami ko-legos apie tai kalbėjo. Aš tik galiu mums turėtų nurodyti kelią. Nesė-niai mirė buvęs kultūros ministras, ilgametis sovietinės kultūros mi-nistras Lionginas Šepetys.

G.JAKAVONIS: Šiaip jau vienintelis tikras Lietuvos kul-tūros ministras.

A.NORVILAS: Ką ir noriu pa-sakyti. Man teko savo laikui dirbti kultūros įstaigose, dramos teatre, Kauno menininkų namuose. Visada žinojau, jeigu nuo kokio partinio ma-rzmo reikės atsikratyti, išeiti, tai iš tikrųjų reikia turėti reikalą su Lion-ginu. Surasdavu tokią gudrią, pro-tinę formuluoę ir spektakliui išei-davo, kuriuos ruošdavosi uždrausti vietiniai vadukai. Tai buvo žmogus savo vietoje, kuris matė prasmę, ku-ris žinojo, dėl ko tai daroma. Savo laiku Tautos pažangos frakcija Aukš-čiosioje Taryboje sakė, pirmiausia nusibrėžkime, ko mes norime, kokia mes būsimė valstybė, ką mes ku-riame. Nuo to viskas prasideda.

G.JAKAVONIS: Gerbiamas Vytautai, buvo paminėtas Jun-keris, bet prieš tai Hermanas

Rompėjus (Herman Van Rom-puy - buvęs Europos vadovų ta-rybos pirmininkas - *red.*) taip pat kalbėjo, kad Europos Sąjun-ga ugdo ne nacionalistą, bet universalų žmogų.

VDAUJOTIS: Naują europietį.

G.JAKAVONIS: Tęstinumas eina. 20 proc. studentų Lietu-vos universitetuose - užsienie-čiai. Ką tai reiškia? Ar tai, kad dar pritrauksime į Lietuvos universitetus 50 profesorių iš 50 pasaulio universitetų? Pa-laukite, o jų kvalifikacija ne-reikalinga? Ar čia pliusas, kad mes kažką pakviesime iš „tum-ba jumba“ šalies? Ar mes netu-rime savų gerų profesorių?

VDAUJOTIS: Kai nežinoma arba nesugebama tvarkytis, vėl vyksta vadinamoji aukštųjų mokyk-lų tinklo optimizacija. Tie 20 proc. reikalingi. Suprantama, dabar vai-kučių mažėja, aukštosioms mokyk-loms trūksta studentų. Esmė ne ta, kad kai kurie yra blogi, bet kad ir pačių studentų nėra. Tada imki-me užsieniečius studentus, išban-dykime juos, mums už tai sumo-kės. Tas pats ir su profesoriais. Bet susitvarkykime pirmiausia savo kieme, nes yra daug ką sutvarkyti.

Kas pasiūlė idėją atsikasyti gy-ventojų pajamų mokesčio ir didinti PVM? Netikėjau, Nerijus Mačiulis, čia jo iškelta idėja. Bet ką reiškia gyventojų pajamų mokesčio atsisa-kymas? Aišku, niekur pasaulyje to nėra, bet Mačiulio akimis, būtime išskirtiniai. Bet ką tai duoda? Socia-linė atskirtis yra viena didžiausių Europoje. Yra daug gaunančių ir mažiausiai gaunančių, tarp jų skir-tumas labai didelis. Mūsų biudžete didelę dalį sudaro PVM, o ne gy-ventojų pajamų mokeskis. Gyven-tojų pajamų mokestį, galima padi-dinti, įvedant progresyvumą. Dau-giau gauni - daugiau įneši. Ir siūlo viską padaryti štai šitokiu būdu. Bet ką noriu pasakyti: visi jie elgia-si panašiai. Gitanas Nausėda visą laiką buvo prieš progresyvumą. Jis kalbėjo, kad progresyvumo nerei-čia, nes trukdytų ekonomikai vys-tytis. Staiga pernai, prieš vasarą, skaitau straipsnį, kuriame jis teigia, kad reikia tą progresyvumą atskir-ti ir būtent turtingi turi daugiau pri-sidėti. Iš karto pirma mintis - G.Nausėda eis į prezidentus. Bet jis galvoja lygiai taip pat kaip N.Ma-čiulis, tik pastarasis kalba tiesiai, nes jis dar neina į prezidentus. Jei-gu eis, kurį laiką patylės, po to pra-dės kalbėti atvirščiai.

O tas rinkinys idėjų - tai susi-naikinimo idėjos. Aš sau pasižymė-jau tokį besibaigiančią Lietuvos sapną: kanapėmis apsirūkusi, sa-kysim, homoseksualaus orgazmo apimta Lituania mėto pasaulines premijas už IT technologijas, o ža-liuojančiuose kanapių laukuose triūsia milijonai legaliai įdarbintų užsieniečių...

Viliuosi, kad tai neįvyks.

G.JAKAVONIS: Gerbiamas Gedriau, sovietmečiu visą lai-ką laukėme Maskvos komandų, ką iš ten pasakė, tą vykdėme.

G.JAKAVONIS: Šiaip jau vienintelis tikras Lietuvos kul-tūros ministras.

A.NORVILAS: Ką ir noriu pa-sakyti. Man teko savo laikui dirbti kultūros įstaigose, dramos teatre, Kauno menininkų namuose. Visada žinojau, jeigu nuo kokio partinio ma-rzmo reikės atsikratyti, išeiti, tai iš tikrųjų reikia turėti reikalą su Lion-ginu. Surasdavu tokią gudrią, pro-tinę formuluoę ir spektakliui išei-davo, kuriuos ruošdavosi uždrausti vietiniai vadukai. Tai buvo žmogus savo vietoje, kuris matė prasmę, ku-ris žinojo, dėl ko tai daroma. Savo laiku Tautos pažangos frakcija Aukš-čiosioje Taryboje sakė, pirmiausia nusibrėžkime, ko mes norime, kokia mes būsimė valstybė, ką mes ku-riame. Nuo to viskas prasideda.

Gediminas JAKAVONIS
Žalgirietis

► Dabartinė valdanti dauguma kovoja prieš alkoholį, o čia, pasirodo, Lietuvai kanapių labiausiai reikia

Dabar viskas pasikeitė, visi žiū-rime į Briuselį, ką jis pasakys, ir vėl vykdome. Viename dien-raštyje vyksta tokie pokalbiai su žymiais Lietuvos žmonėmis, kurių klausiama, su kuo jie no-rėtų papietauti. Vienas, nepa-menu kas, pasakė - su Vytautu Didžiuoju, nes tai buvo vado-vas, kuris galvojo apie savo valstybę. O kodėl dabar neatsi-randa tokio vadovo, kuris iš tik-rųjų galvotų apie valstybę, o ne apie tai, kaip ten įtikti vienam šeiminkui arba kitam?

Vytautas DAUJOTIS
Vilniaus universiteto profesorius

► Mes labai daug skolingi Europai, nes mums davė milijardus, tačiau mes atiduodame milijoną darbingų žmonių

G.KAZIMIERĖNAS: Man at-rodo, tas klausimas dramatiškai aiškėja, nes apie pačią valstybę ne-labai kas ir galvoja. Iš esmės domi-nuoja egoistinis mąstymas, prisi-dengiant darbo imitavimu vardan valstybės. Tą valstybę išdavė ab-soliučiai visos partijos. Man atrodo, Lietuvoje jau seniai laikas įvardin-ti, kad yra katastrofinė situacija. Ir čia negalima tikėtis, kad laipsniškai mes kažką pagerinsime pridėdami 15 eurų. Reikia išspręsti šią pro-blėmą. Ne spręsti, o išspręsti. Arba žaibiškai, arba mes iš tikrųjų žlun-linė atskirtis yra viena didžiausių Europoje. Yra daug gaunančių ir mažiausiai gaunančių, tarp jų skir-tumas labai didelis. Mūsų biudžete didelę dalį sudaro PVM, o ne gy-ventojų pajamų mokeskis. Gyven-tojų pajamų mokestį, galima padi-dinti, įvedant progresyvumą. Dau-giau gauni - daugiau įneši. Ir siūlo viską padaryti štai šitokiu būdu. Bet ką noriu pasakyti: visi jie elgia-si panašiai. Gitanas Nausėda visą laiką buvo prieš progresyvumą. Jis kalbėjo, kad progresyvumo nerei-čia, nes trukdytų ekonomikai vys-tytis. Staiga pernai, prieš vasarą, skaitau straipsnį, kuriame jis teigia, kad reikia tą progresyvumą atskir-ti ir būtent turtingi turi daugiau pri-sidėti. Iš karto pirma mintis - G.Nausėda eis į prezidentus. Bet jis galvoja lygiai taip pat kaip N.Ma-čiulis, tik pastarasis kalba tiesiai, nes jis dar neina į prezidentus. Jei-gu eis, kurį laiką patylės, po to pra-dės kalbėti atvirščiai.

Jau seniai esu nutapęs paveiks-lą „Kęstučio nužudymas - žalčio užkapojimas“. Tai žalčio užkapoji-mas - tokie vyrukai, kurie kerta Kęstučiui su durklais. Taigi žalčio užkapojime dalyvauja partijos, ku-tūros žmonės, menotyrininkai, eko-nomistai, kurie rūpinasi tik savimi ir faktiškai tokiu būdu žudo valsty-bę. Susiformavo štai tokia situacija, kad egoizmas užgožia valstybės rei-kales. Tai šimtmečio proga gal la-gėtume įvardinti problemą, kad yra atskirtis? Ar mes galime visuome-ni pateikti kokias nors išvadas? Kas mūsų laukia? Man, kaip tapy-tojų, tie klausimai kyla. Politikai tyli. Ekonomistai tyli. Valdžia tyli.

G.JAKAVONIS: Gerbiamas Vytautai, bet kokių atveju už-augo karta, kuri lyg ir norma-liai priima visus šiuos dalykus. Jie nekalba taip, kaip mes, jų reakcija visai kitokia, bet vi-siems tai atrodo normalu.

V.RUBAVIČIUS: Priežastys labai aiškios. Mes nepradėjome kurti valstybės atgavę Nepriklau-somybę, mūsų politinis elitas ma-nė, kad valstybės kūrimas yra žmo-nių administravimas. Tai mes turi-me tam tikrą elitą, kuris nevaldo valstybės, bet administruoja. Kodėl mes nenorime realios pertvarkos? Todėl, kad tam sluoksniui, kuris valdo, šita sistema yra gera. Visa kita, ką kenčia tie vadinamieji *lū-zeriai*, jie bus pakeisti atvežtine darbo jėga, kuri dirbs už tą patį.

Daugiau kaip prieš dešimt me-tų jau esu sakęs ir ne vienas užsie-nio strateginis planuotojas labai

VDAUJOTIS: Kai kam padėjo. V.RUBAVIČIUS: Be abejo.

Kad ir kaip būtų paradoksali, bet kokioje sistemoje labai greitai pra-turtėja ir patys turtingiausi žmonės gyvena skurdžiausiose šalyse. Ar tai suvokiame mes švėsdami šimt-metį? Apmaudu, kad turime Dievo dovaną, kurią vis dėlto labai neta-lentingai naudojame ir netalentin-gai gyvename.

Parangė Violeta ŽIBAITĖ

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje w.salgiriu.lt

NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI 2018

2018 metų NACIONALINĖS VERTYBĖS pristatomos penktadieniais „Žalgirio“ nacionalinio pasipriešinimo judėjimo priede su „Respublika“. Rašykite ir Jūs! NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI 2018, A.Smetonos g. 2, Vilnius LT-01115, arba el.paštu redaktorius@respublika.net. Tel. (8-5) 212-35-25

„Ji turėjo tokį retą tarp dailininkų absoliutų spalvinį regėjimą“

Vladas Drėma

„Tautodailininkė Petronėlė Gerlikienė (1905-1979) buvo beraštė, nemokėjo net pasirašyti, bet nesijautė esanti menkesnė už mokytus“ - taip rašo Petronėlės vaikaitė dailininkė Jurgita Gerlikaitė dailės albume „Petronėlė Gerlikienė“ (2005).

Tai neeilinė menininkė, savo kūryba (siuvinėti adata ir vilnoniais siūlais kilimai, tapyba) išgarsinusi Lietuvos vardą ir Šilalės rajoną pasaulyje. Petronėlė nuo jaunystės traukė rankdarbiai kaip neatsiejama sodžiaus moters laisvalaikio dalis. Tuomet apie galimybę kurti darbus parodai - buvo nereali užgaida. Petronėlė, tik atvykusi gyventi pas sūnų į Vilnių, pradėjo intensyviai siuvinėti kilimus, tapyti ir duoti sutikimą rodyti kūrinius tautodailės parodose.

Tautodailininkė Petronėlė Kromelytė-Gerlikienė gimė 1905 m. birželio 19 d. JAV, Čikagoje, lietuvių šeimoje. 1908 m. tėvai Jonas ir Marijona Kromeliai ir jų keturi vaikai grįžo į Lietuvą, į gimtąją Žemaitiją, Derkintų kaimą. 1915 m. mirė vaikų motina. Vyriausioji dukra Petronėlė tapo brolių ir sesers globėja ir auklėtoja. 1917 m. tėvui vedus antrą žmoną Zofiją Pintverytę, šeima susilaukė keturių vaikų. Petronėlė rūpinosi ir šiais vaikais. Tad Petronėlei apie mokslus nebuvo kada svajoti. Sulaukusi pilnamestystės, dirbo pas ūkininkus. Viena me ūkyje susipažino su šeimnininko broliu Pranciškumi Gerliku, tik ką grįžusiu iš Amerikos. 50-metis „amerikonas“ buvo turtingas vyras, sunkiai dirbo anglių kasyklose, taupė dolerius, svajoto Lietuvoje sukurti šeimą, turėti savo namus. Pasipiršo samdinei 24-erių Petronėlei. 1929 m. santuoką palaimino Šilalės Šv.Pranciškaus Asyžiečio bažnyčios kunigas.

Šeima kūrėsi Mažrimų kaime, statėsi trobesius, plėtė žemės ūkį. Petronėlė tapo ponia, sunkių darbų nedirbo, rūpinosi jai mielu užsiėmimu - vištų ferma. Vyras globojo jaunąją žmoną. Mirus pirmajam kūdikiui ir pablogėjus Petronėlės sveikatai, kiekvieną dieną davė šviežio veršiuکو kraujo gerti, kad tik šeima sulauktų sveiko kūdikio. 1940 m. balandžio 15 d. gimė sūnelis. Ta intencija, kaip padėką Aukščiausiam, Petronėlė išsiuvinėjo bažnyčiai užuolaidas ir jas padovanojo. 1943 m. mirus vyrui, Petronėlė Gerlikienė viena augino sūnų, leido į mokslus.

Baugu buvo gyventi sodžiuje. Teko miške slapstytis, kad nebūtų ištremta su sūnumi į Sibirą. Pokario laikotarpis paliko žaizdų.

Tą sielvartą įamžino 1978 m. nutapytame paveiksle „Sopulingoji“. Prašė užrašyti: „Čia aš per karą. Atrodo, bėgsiu ir mesiu Pranelį kur į duobę, ir pati pulsiu. Visur ugnis.“

Turėta žemė buvo nusavinta. Kūrėsi kolūkiai.

Sūnus Pranelis, baigęs vidurinę mokyklą, 1963 m. įstojo į Vilniaus dailės akademiją ir ją baigė (buvęs Dailės institutas). Motina laukdavo grįžtančio sūnaus į Mažrimų kaimą. Sulaukusi prašė, kad

► Petronėlė Gerlikienė ir Gražina Kiaugienė. Vilnius, 1977

► Klevas. Kilimas, 208x140, 1975

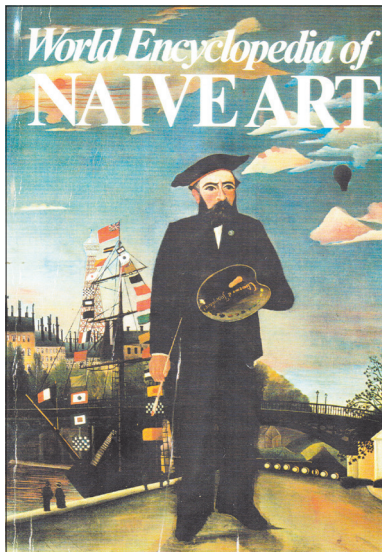
nupieštų Kristų ir Mariją, o ji išsiuvinėtų vilnoniais siūlais.

1968 m. sūnus Pranelis sukūrė šeimą. 1970 m. gimus pirmajam vaikaičiui Darijui, Petronėlė viena pati pirmą kartą atvažiavo į Vilnių aplankyti sūnaus šeimos. Atvežė ypatingą dovaną - pilną kibirą juodųjų serbentų. Šeima gyveno Vilniaus priemiestyje - Jeruzalėje, Visoruose. Sutikti vilniečiai parodė kelią link namų ir sakė pažįstą josios sūnų dailininką.

1973 m. sulaukė vaikaitės Jurgitos.

Petronėlė, atsikėlė gyventi į sūnaus įsigytą dailininkams skirtą namą su dirbtuve Šilo gatvėje. Padėjo jaunai šeimai auginti mažuosius anūkelius.

Gyvendama Vilniuje ilgėjosi Mažrimų, pažįstamų žmonių. Čia viskas nauja, nežinoma. Ar tiesa? Ne, Vilniuje, paėmusi už rankelių anūkelius, visi ėjo į Šv.Apaštalų Petro ir Povilo bažnyčią Antakalnio gatvėje, viena pati lankė parodas, o grįžusi į namus saviškiams sakė: „Pamislis paruoda - visuokių išsiurbinėjimų prikabinėta.“ Ir klausė: „Negaliu suprasti, kaip gal pamatyti medį su šaknimis, jeigu anuos puo žeme, i da žmonėms ruodyti? Geresnį išsiūsiu, negu tūs Jūsų paruodūs iškabinta.“ Ar išsiūs kilimus gražiau ir rodys parodų salėse? Ne, tada apie parodų rengimą

► „Pasaulio Naiviojo meno enciklopedijos“ viršelis

dar neatėjo laikas galvoti. Tai bus vėliau. Ėmė į rankas didelę adatą, vilnonius siūlus ir pasidėjusi ant grindų medžiagos atraižą daigstė „Ažuolą“, vėliau „Šermukšnį“. Paklausta, ką siuvinėja, atsakė: „Šermukšnis gluotnus medis i visuomet šalia savęs augin atžalą. Neilgaamžis, tik taip išlieka.“ Dirba palinkusi prie kilimo ir dieną, ir naktį. Neradusi tinkamo atspalvio siūlų, marčiai aiškino: „Nors atrodo ir surinkau tinkamus siūlus, tačiau, žiūrėk, netinka - uogos turėjusios būti švelnesnio rausvumo, nupjauta medžio šaka - blyškesnė.“ Ardė, kirpo, taisė. Iš raudono audinio iškirpusi mažus skrituliukus juodu siūlu prisegė „uogas“ ant šakų. Porino lyg sau: „Ali kyk sykių mačiau šermukšnį - kap nežinuosiu, kaip atrodo.“ Marčios Marijonos Danutės pagirta atsikirto: „Da ne tap galiu padaryti.“ Siuvinėjo „Klevą“. Nerimavo, juk Mažrimuose klevų nėra, tik čia auga, tik čia ji gali grožėtis klevu lapų forma, spalvomis. Glostė kamieną ir į namus parsinešė puokštę spalvingų lapų. Po to išsiuvinėjo didelio formato kilimus: „Vyrą ir moterį“ (Adomą ir Ievą rojuje), „Dainų šventę“, „Išluok kiemelį subatoj“, „Eglė žalčių karalienė“ ir kitus. Darbas buvo malonus, tačiau nugarą, pirštai įskaudo. Sūnaus prašė nupirkti kartono, drobės, dažų. Ji

► Išluok kiemelį subatoj. Kilimas, 280x150, 1976

► Sopulingoji. Kart., tempera, 70x50, 1978

pradės tapyti. Bus lengviau, nereikės nugaros skausmų jausti. Ėmė į rankas teptuką ir tapė pirmąjį darbą „Po tuo klevu, po žaliuoju“. Aiškino, kad: „Čia sugalvuoja, kaip mata i padare.“ Tapyba užvaldė Petronėlės mintis, vaizduotę. Prašė nupirkti didesnio formato kartono ar drobės, nes norinti nutapyti „Nojaus laivą“. Sakė: „Ant maža nier kuo nie prasidėti, kas ten gal tilpti.“ Tapė greitai, skubėdama, be jokio išankstinio piešinio. Iš pradžių tapė teptuku, vėliau ir teptuko kotu. Dirbo lyg sau sakydama: „Kam be rekala braukti, teptuoti.“ Paletę naudojo tik dažų tūbelėms pasidėti. Skubėjo, skubėjo tapyti... Gimė įtaigūs paveikslai: „Sopulingoji“, „Motina“, „Mergelė“, „Vyšnių skynimas“, „Kvietimas šokiui“, „Pasveikinimas“, „Nauji metai“ ir kiti. Petronėlei sėkmė ritosi viena po kitos. Padedant sūnaus šeimai buvo surengta asmeninių parodų:

- Vilniaus miesto projektavimo institute, 1977;
- Lietuvos dailės muziejuje, 1977;
- Šilalės kultūros namuose, 1978.

Parengtos darbų parodos po autorės mirties:

- Lietuvos dailės muziejuje, 1979;

- Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje, 1985;
- Adelės ir Paulio Galaunių namuose Kaune, 2001;
- Nacionalinio M.K. Čiurlonio dailės muziejuje Kaune, 2005.

2008 m. buvo pristatyta tapybos darbų paroda JAV Čikagos kultūros centre bei Lietuvos ir Amerikos menininkės Petronėlės Gerlikienės kilimų paroda „Išsiuvinėti mitai ir kasdienės istorijos“ „Michigan avenue“ galerijoje.

Petronėlės Gerlikienės darbai buvo rodomi tautodailės parodose:

- Vilniaus parodų rūmuose, 1974;
- Lietuvos dailės muziejuje, 1977, tapo I premijos laureate;
- Visasąjunginėje liaudies dailininkų ir meistrų darbų parodoje Maskvoje, pelnė II laipsnio diplomą, 1977;
- Respublikinėje liaudies tapybos darbų parodoje Lietuvos dailės muziejuje Vilniuje, 1979;
- Liaudies meno parodoje Lietuvos dailės muziejuje, 1994;
- Tarptautinėje Naiviojo meno parodoje „Tiesiant tiltus į ateitį“, Stadshof muziejuje, Cvole, Olandijoje, 2000.

1985 metais menininkės pasiekimai įvertinti aukščiausiu lygmeniu - ji įrašyta į „Pasaulio Naiviojo meno enciklopediją“ („World encyclopedia of Naive art“, Jugoslavija, Belgradas, 1985, p.267-289).

2004 m. P.Gerlikienės kūryba įrašyta į „Visuotinę lietuvių enciklopediją“ (Skromantienė D. Petronėlė Gerlikienė. „Visuotinė lietuvių enciklopedija“. t.6, p.589-599).

Dailės ekspertė Gražina Kiaugienė dailės albume „Petronėlė Gerlikienė“ rašo: „Į lietuvių liaudies dailę Gerlikienė atėjo būdama garbaus amžiaus, atėjo netikėtai ir trumpam, palikdama ne itin gausų, tačiau kaip reta autentišką kūrybinį palikimą. Spontaniška kūrybos galia, prasiveržusi paskutiniaisiais gyvenimo metais, išsiliesi į savitą poetiškų vizijų pasaulį, buvo tarsi likimo dovana jai pačiai ir mums visiems.“

Pasiekusi bene didžiausią pripažinimo apogėjų, Petronėlė pasiilgojo ir 1979 m. kovo 14 d. Vilniuje mirė. Septyniasdešimt ketverių metų gyvenimo siūlas, regis, nutrūko... Amžiams jos kūnas atgulė Šilalės miesto kapinėse, šalia vyro Pranciškaus.

Tautodailininkė Petronėlė Gerlikienė pasaulį regėjo savo vizijose ir tikiu, kad menininkės kūryba visada trauks ir imponuos kartų kartas jausmų stiprumu, laisve kurti, džiaugtis gyvenimu. Žvelgdamas į Petronėlės kūrybinį palikimą noriu tikėti, kad 2020 m., minint tautodailininkės 115-ąsias gimimo metines, Šilalės mieste bus įsteigtas naujas muziejus - Petronėlės Gerlikienės naiviojo meno galerija, kurioje bus eksponuojami visi jos išsiuvinėti kilimai ir tapybos paveikslai.

Istorikė Joana Viga ČIPLYTĖ